

ARTHUR AVALON

INTRODUCERE ÎN *TANTRA ŚĀSTRĀ*

Traducere, redactare și note:
MIHAI LIȚĂ

EDITURA HERALD
București

Cuprins

1 - MUNTELE KAILĀŚA	9
2 - ŚIVA ȘI ŚAKTĪ	13
3 - CALITĂȚILE CONSTITUTIVE (GUṆA)	29
4 - LUMILE (LOKA)	37
5 - LOCUIITORII LUMILOR	41
6 - CASTELE (VARṆA)	47
7 - STADIILE VIEȚII (ĀŚRAMA)	49
8 - MACROCOSMOS ȘI MICROCOSMOS	53
9 - ERELE (YUGA)	55
10 - SCRIPTURILE DIVERSELOR ERE	59
11 - CORPUL UMAN	61
Cele cinci învelișuri (Pañcakośa)	61
Annamaya Kośa	61
Prāṇamaya Kośa	62
Manomaya, Vijñānamaya și Ānandamaya Kośa	63
Canalele subtile (Nāḍī)	66
Centrii energetici (Cakra)	67
Mūlādhāra	68
Svādhiṣṭhāna	69
Maṇipūra	69

<i>Anāhata</i>	70
<i>Viśuddha</i>	72
<i>Ājñā</i>	73
<i>Sahasrāra padma</i>	73
12 - CELE TREI TIPOLOGII (<i>BHĀVA</i>)	81
13 - MAESTRUL ȘI DISCIPOLUL (<i>GURU ȘI ŚIȘYA</i>)	89
14 - ÎNIȚIEREA (<i>DĪKṢĀ</i>)	93
15 - <i>ABHIŚEKA</i>	95
16 - PRACTICA SPIRITUALĂ (<i>SĀDHANA</i>)	97
17 - ADORAREA (<i>PŪJĀ</i>)	99
<i>Forme de Ācāra</i>	101
<i>Mantra</i>	106
<i>Gāyatrī Mantra</i>	112
<i>Yantra</i>	115
<i>Mudrā</i>	118
<i>Saṃdhyā</i>	119
<i>Pūjā</i>	120
<i>Yajña</i>	122
<i>Vrata</i>	123
<i>Tapas</i>	124
<i>Japa</i>	125
<i>Saṃskara</i>	126
<i>Puraścaraṇa</i>	128
<i>Bhūta Śuddhi</i>	129
<i>Nyāsa</i>	130
<i>Pañcatattva</i>	134
<i>Cakrapūjā</i>	143
18 - YOGA	153
<i>Śodhana – Śaṭkarma</i>	157
<i>Dṛdhatā – Āsana</i>	158
<i>Sthiratā – Mudrā</i>	159

<i>Dhairya – Pratyāhāra</i>	160
<i>Lāghava – Praṇāyāma</i>	160
<i>Pratyakṣa – Dhyāna</i>	163
<i>Nirliptatva – Samādhi</i>	164
Forme de <i>Samādhi Yoga</i>	164
<i>Ṣaṭcakrabheda</i>	165
19 - PĂCATUL ȘI VIRTUTEA	173
Karma	175
20 - CELE PATRU IDEALURI LEGITIME ALE FIINȚEI	179
<i>Dharma</i>	181
<i>Kāma</i>	182
<i>Artha</i>	182
<i>Mokṣa</i>	183
21 - PUTERILE SUPRAFIREȘTI (<i>SIDDHI</i>)	187
INDEX	189

CAPITOLUL 1

Muntele Kailāśa

Locul revelării lui *Māhānirvāna Tantra* este în Himalaya, „Ținutul zăpezilor”, un tărâm sfânt, încărcat de tradițiile rasei ariene (*ārya*). Aici, în această semeață zonă înaltă, înconjurat de zăpezi eterne, se ridică marele munte din Nord, *Sapta-Kula-Parvata*. De aici provine rasa însăși și aici își au originea legendele ei străvechi. Și în ziua de azi se pot vedea peșterile de la Bhimudyar, unde fiii lui Paṇḍu și Draupadi au poposit, la fel ca și Rama și credincioasa sa soție, locul în care Kosi se întâlnește cu Sitā în crângul de arbori *Asōka*. În acești munți au trăit asceți (*muni*) și înțelepți (*ṛṣi*). Aici este, de asemenea, sălașul (*kṣetra*) lui Śiva Mahādeva, unde s-a născut iubita sa Parvatī și de unde își are sursa Mama *Gangā*¹.

Din vremuri imemoriale pelerinii s-au trudit să urce acești munți, pentru a vizita cele trei mari temple de la Gangotri², Kedarnath³ și Badrinath⁴. La Kangri, în nordul îndepărtat, pelerinii dau ocolul (*parikrama*) muntelui Kailāśa (tib. Kang Rinpoche), unde se spune că locuiește Śiva. Acest nobil și impunător pisc se înalță la nord-vest de lacul sacru Manasarowar (tib. Mapham Yum-tso), din mijlocul lanțului purpuriu al munților Kangri, aflați mai jos. Paradisul lui Śiva este un ținut

însorit, plin de strălucirea statornică a soarelui, dar și de o umbră răcoroasă, animat de cântecul păsărilor și strălucind de flori nepieritoare. Aerul, încărcat de parfumul dulce al șiragului de flori de *mandhāra*, răsună de muzica și jocul cântăreților și dansatorilor cerești. Acest munte este *Gaṇa parvata*, populat de un alai de ființe spirituale (*devayoni*), despre care ne vorbește primul capitol din *Mahānirvāṇa Tantra*.

În regiunea de mai jos se ridică muntele Meru, lotusul-centru al lumii. Înălțimile sale, populate cu spirite, sunt împodobite cu mănunchiuri de stele, precum și cu cununi de flori *mālātī*. Pe scurt, este scris: „Cel ce se gândește la Himācala, chiar dacă nu-l zărește, este mai mare decât cel care-și face toate adorările în Kāśī (Benares). Nu ți-aș putea vorbi despre gloria lui Himācala nici într-o sută de ere ale zeilor (*Deva*). Precum roua este uscată de soarele dimineții, așa sunt și păcatele omenirii la vederea lui Himācala”⁵.

Nu este, însă, nevoie să mergi în Himālaya, în Kailāśa, ca să-l găsești pe Śiva. „El este prezent acolo unde se află adoratorii săi, experimentați în *kula tattva*”⁶, iar muntele mistic trebuie căutat în lotusul cu o mie de petale (*sāhasrārāpadma*)⁷ din corpul fiecărei ființe umane (*jīva*), lotus care este de aceea numit *Śivasthāna* („sălașul lui Śiva”), către care toți, oriunde ne-am găsi, ne putem întoarce, când redescoperim drumul spre el.

Śiva își propagă învățăturile sale către lume în lucrări precum *Yāmala*, *Dāmara*, *Śiva Sūtra*⁸ și în *Tantra*, care sunt un dialog între *Devatā* [Śiva] și Śakti, puterea sau consoarta Sa, *Devī*, sub aspectul său de Pārvatī. Conform lui *Gāyatrī Tantra*⁹, *Deva* Gaṇeśa este cel care a propovăduit mai întâi *Tantra* pentru ființele spirituale (*devayoni*) de pe muntele Kailāśa, după ce, în prealabil, primise el însuși învățătura din gura lui Śiva.

După o descriere a muntelui, dialogul începe cu o întrebare a lui Pārvatī¹⁰, care, împreună cu alte întrebări ce se succed, îi dă prilejul lui Śiva să-și dezvăluie doctrina cu privire la subiectele de care se ocupă *Mahānirvāṇa Tantra*.

NOTE:

¹ Fluviul Gange. (*N. tr.*)

² Locul de unde izvorăște Gangele.

³ Mănăstire (*math*) și templu dedicate lui Śrī Sadāśiva, aflate în grija asceților *śaiva* numiți *Jangama*. Zeitatea (*devatā*) respectivă mai este adorată în alte patru locuri de-a lungul lanțului himalaian, anume în Tungnath, Rudranath, Madhmaheśwar și Kalpeśvar. Cele cinci împreună formează grupul numit *pañchakedar* (cei cinci munți *Kedar*).

⁴ Un templu celebru dedicat unei încarnări (*avatara*) a zeului Viṣṇu, despre care se spune că a coborât din Kūrmācala în forma sa de broască țestoasă (*Kūrma*). În ce privește Badarika (Badrinath), vezi *Mahābhārata*, cap. 92, *Āraṇya Parvan*.

⁵ *Skanda Purāṇa*.

⁶ *Kulārṇava Tantra*, cap. IX [*kula tattva*, „esența (sau principiul) lui *Kula*” înseamnă aici cunoașterea teoretică și practică a procedurilor școlii *Kaula* – o orientare importantă a curentului tantric (*N. tr.*)]

⁷ Vezi *Tripurasāra*, citată în comentariul lui Bhāskarāya la *Lalitā-sahasranāma*, ver. 17. „*Gorohṣṭhānam hi Kailāsam*”, după cum spune *Yoginī Tantra* (cap. I).

⁸ La care unul dintre comentarii este *Śiva Sūtra Vimarśini*.

⁹ Capitolul X.

¹⁰ Întrucât aici *Devī* este în rolul discipolului (*śiṣya*), această Tantra este de tipul numit *Āgama*.

CAPITOLUL 2

Śiva și Śaktī

Acea imuabilă existență, care transcende *turiya* și toate celelalte stări în Absolutul necondiționat, supremul *Brahman* sau *Parābrahman*, fără *Prakṛti* (*niṣkala*) și fără attributele acesteia (*nirguṇa*), cel care este Sinele lăuntric și subiectul cunoscător, nu poate fi niciodată obiect al cunoașterii și poate fi înțeles doar prin *yoga*, prin realizarea Sinelui (*ātma jñāna*), fiind doar cel care este. Căci, așa cum se spune: „Doar Spiritul poate cunoaște Spiritul”. Fiind dincolo de minte și vorbire și neavând vreun nume, *Brahman* este numit „Acela” (*Tat*) și apoi „Cel care este” (*Tat Sat*). Soarele, Luna, stelele și toate lucrurile vizibile, ce altceva sunt ele decât o sclipire a luminii primite de la „Acela” (*Tat*)?

Brahman este atât fără părți (*niṣkala*), cât și cu părți (*sakalā*). Diviziunea (*kalā*) este specifică lui *Prakṛiti*. *Niṣkala Brahman* este *Tat* când este conceput ca [separat] de *Prakṛiti* (*prakṛteranyā*). Când este asociat cu *Prakṛiti*, este numit *sakalā*¹. Cum substanța lui *Prakṛiti* este formată din cele trei calități (*guṇa*), Îl numim în acest caz „cu calități” (*sagūṇa*), așa cum înainte era numit „fără calități” (*nirguṇa*). Deși în această ultimă stare este conceput ca fiind lipsit de Śakti, to-

tuși – pentru a fi mai ușor de descris în limbaj uman – spunem că în El există Śakti, puterea Sa, ca și întreg universul generat de El, dar într-o stare potențială. A spune totuși că Śakti există în *Brahman* este doar un mod de exprimare, pentru că, de fapt, El și puterea Sa (Śakti) reprezintă unul și același lucru, iar Śakti este eternă (*anādi rūpā*)². Ea este *Brahma rūpā* și este atât *viguṇa* (*nirguṇa*), cât și *saguṇa*, este *Caitanyarūpiṇi Devī*, cea care manifestă toate ființele (*bhūta*). Ea este, de asemenea, *Ānandarūpiṇī Devī*, cea prin care *Brahman* se manifestă pe Sine însuși³ și cea care, pentru a folosi cuvintele lui Śārādā, impregnează întregul univers, la fel cum uleiul impregnează sămânța de susan.

La început nu a existat decât *Niṣkala Brahman*. La început a fost doar Unul. A vrut aceasta și a devenit mai mulți. *Aham bahu syām* – „Fie ca Eu să fiu mai mulți”. În această manifestare ca Śakti, *Brahman* este cunoscut sub aspectul său inferior (*apara*) sau *Brahman* cel manifestat, asupra căruia, ca subiect al adorării, se meditează ca fiind înzestrat cu atribute.

De fapt, pentru mintea și simțurile ființei întrupate (*jīva*), *Brahman* are un corp și o formă. El este întrupat sub forma tuturor zeilor (*Deva*) și zeițelor (*Devī*) și chiar și în cel care îl adoră. Forma Sa este cea a întregului univers și a tuturor lucrurilor și ființelor din acesta.

Așa cum spun *śruti*: „El a văzut. El a gândit despre Sine «Fie ca Eu să fiu mai mulți»” (*Sa aikṣata, aham bahu syām prajāyeya*). *Sa aikṣata* a fost ea însăși manifestarea lui Śakti, *paramāpūrva nirvāṇa śakti* a lui *Brahman*, manifestat ca Śakti⁴. Din *Brahman* ca Śakti (*Paraśaktimaya*) a izvorât *nāda* (Śiva-Śakti ca „Sunet” sau „Cuvânt”), iar din *nāda* a apărut *bin-du*. Kālicharana, în comentariul său la *Ṣaṭcakanirūpaṇa*⁵ spu-

ne că Śiva și *Nirvāṇaśakti*, legați de un înveliș *māyic*, trebuie concepute ca existând sub forma lui *Parāma Bīṇḍu*.

Śāradā⁶ spune: „Din *Parameśvara*, înveșmântat cu plinitudinea lui *saccidānanda* și asociat cu *Prakṛti* (*sakalā*) izvorăște Śakti; din Śakti apare *nāda* și din *nāda* se naște *bindu*”. Starea corpului subtil cunoscută sub numele de *Kāmakalā* este rădăcina (*mūla*) *mantrei*. Termenul *mūlamantrātmikā*, când este aplicat lui *Devī*, se referă la corpul Ei subtil, cunoscut sub numele de *Kāmakalā*⁷. *Tantra* vorbește, de asemenea, despre cei trei *bindu*, și anume *śivamaya*, *śaktimaya* și *śivaśakti maya*⁸.

Paramabindu este reprezentat ca un cerc, în centrul căruia se găsește sediul lui *Brahman* (*brahmapada*), conținând perechea *Prakṛti-Puruṣa*, în timp ce în jurul acestuia se găsește *Māyā*⁹. Tot ansamblul se află pe semiluna celei de-a șaptesprezecea diviziuni a Lunii (*nirvāṇa kalā*), care se află în interiorul celei de-a șaisprezecea diviziuni (*amā kalā*) a cercului Lunii (*Candra maṇḍala*), având formă circulară, așezată, la rândul ei, deasupra cercului Soarelui (*Sūrya maṇḍala*), a lui Guru și a lui *Haṃsaḥ*, care sunt în pericarpul lotusului cu o mie de petale (*sahasrarapadma*). (Despre toate acestea se va face referire ulterioară în text).

Sub *bindu* se află înflăcărata *bodhinī* sau *nibodhikā* (*vide infra*). *Bindu* cu *nirvāṇa kalā*, *nibodhikā* și *amā kalā* se află în triunghiul cu vârful în jos¹⁰, asemenea fulgerului numit *a-ka-ṭha* pentru că are vârful în *a*, în partea dreaptă a bazei este *ka*, iar în partea stângă a bazei este *ṭha*. Laturile sale sunt celelalte patruzeci și opt de foneme (*māṭṛkā*): cele șaisprezece vocale de la *a* la *ka* pe prima latură, șaisprezece consoane (începând cu *ka-varga*), de la *ka* la *ṭha* pe cea de-a doua și celelalte șaisprezece consoane rămase, de la *ṭha* la *a*, pe cea de-a treia. În

interiorul triunghiului se găsesc fonemele (*māṭṛkā*) rămase, *ha*, al doilea *la* (*la*) și *kṣa*¹¹.

Cum *Devī* are ca substanță energiile fonematice (*māṭṛkā-mayī*), triunghiul reprezintă „Cuvântul” [care emană] tot ceea ce există. Triunghiul în sine este înconjurat de *Candra maṇḍala*. *Bindu* este descris ca asemănător bobului de năut (*caṇaka*), conținând sub învelișul său o sămânță divizată. Acest *Paraṃbindu* este *Prakṛiti-Puruṣa*, este Śiva-Śakti¹². El mai este cunoscut ca *Śabdabrahman* (*Brahman* sunetul) sau *Apara Brahman*¹³. Polarizarea dintre cele două principii (*tattva*) – Śiva și Śakti – are loc apoi în *Paraśaktimaya*. *Devī* devine *unmukhī*, adică având fața întoarsă către Śiva.

Apoi are loc o desfășurare care sparge învelișul înconjurător al *Māyei*, iar creația are loc prin diviziunea în Śiva și Śakti sau *Haṃ* și *Saḥ*¹⁴.

Śāradā spune: „*Devatā paraśaktimaya* se divide pe Sine din nou, aceste diviziuni fiind numite *bindu*, *bīja* și *nāda*¹⁵. *Bindu* are natura lui Śiva, *bīja*, a lui Śakti, iar *nāda* este descrisă ca relația dintre cele două de către cei competenți în toate *Āgamele*”¹⁶. De asemenea, Śāradā spune că, înaintea spargerii cochiliei ce înconjoară *Brahmapada*, care, împreună cu circumferința ce o definește, constituie *Śabdabrahman*, apare un sunet nedefinit (*avyaktātma-ravo' bhavat*). Acest *avyaktanāda* reprezintă primul sau ultimul stadiu a lui *nāda*, depinzând dacă privim din perspectiva creației sau a resorbției. *Nāda*, așa cum spune Rāghavabhaṭṭa¹⁷, se regăsește în toate cele trei stări. În *nāda* coexistă cele trei calități (*guṇa*) – *sattva*, *rajas* și *tamas*, formând substanța lui *Prakṛti*, care este una cu Śiva.

Când predomină *tamoguṇa*, *nāda* este pur și simplu un sunet indistinct sau nemanifestat, având natura lui *dhvani*

(*dhvanyatmako'-vyaktanādah*)¹⁸. În această stare, care este o fază a lui *avyaktanāda*, ea este numită *Nibodhikā* sau *Bodhini*.

Când predomină *rajas guṇa*, survine un sunet asemănător oarecum unei amalgamări sau unei combinări a fonemelor¹⁹, ea purtând atunci numele de *nāda*.

Când predomină *sattva guṇa*, *nāda* își asumă forma lui *bindu*²⁰. Atunci acțiunea lui *tamas* asupra lui *rajas* este una de ocultare.

Propria sa acțiune independentă generează un aranjament care ajunge la perfecțiune doar prin apariția predominanței lui *sattva guṇa*, pusă în joc de ea.

Nāda, *bindu* și *nibodhikā*, care sunt manifestări specifice ale lui Śakti, se spune că au forma Soarelui, Lunii și Focului²¹.

Jñāna (cunoașterea spirituală)²² este asociată Focului, pentru că „arde” efectele tuturor acțiunilor²³ și este asociată lui *tamo guṇa*. Când efectul cauzei și efectul acțiunii sunt cunoscute cu adevărat, atunci acțiunea încetează.

Ichā (voința) este Luna. Luna conține cea de-a șaisprezecea diviziune, *amā kalā*, cu nectarul ei care nici nu crește, nici nu scade, astfel încât *icchā* este precursorul etern al creației.

Kriyā (acțiunea) este asociată Soarelui, pentru că precum Soarele, cu lumina sa, face toate lucrurile să fie vizibile, tot astfel, dacă nu există acțiune și străduință, nu există realizare sau manifestare a ceva. Așa cum spune și *Gītā*: „Căci un singur Soare manifestă toate lumile (*loka*)”.

Śabdabrahman se manifestă pe sine într-o triadă de energii – cunoaștere (*jñāna śakti*), voință (*icchā śakti*) și acțiune (*kriyā śakti*) – asociate celor trei calități ale naturii (*Prakṛiti*): *tamas*, *sattva*, *rajas*.

Din *Paraṃabindu*, care este atât *binḍvātmaka* (adică de natura lui Śiva), cât și *kalātma* (adică de natura lui Śakti) izvoarăsc Raudrī, precum și Rudra și Śakti a sa, a căror formă este Focul (*vahni*) și a căror energie corespondentă este cunoașterea (*jñāna*), Vāmā, precum și Viṣṇu și Śakti a sa, a căror formă este Soarele și a căror energie corespondentă este acțiunea (*kriyā*) și Jyeṣṭha, precum și *Brahmā* și Śakti a sa, a căror formă este Luna și a căror energie corespondentă este dorința (voința – *icchā*).

Vāmakeśvara Tantra spune că *Tripura* are o întreită natură ca Brahma, Viṣṇu și Ísa, și – sub aspect de energii – ca dorință (voință), cunoaștere și acțiune²⁴: de energie a voinței, când *Brahman* creează, de energie a cunoașterii, când Ea își amintește de El, spunând: „Fie ca acesta să fie astfel” și apoi, când, în urma acestei cunoașteri, El acționează, Ea devine energia acțiunii. *Devī* este deci *icchā śakti jñāna śakti kriyā śakti svarūpiṇī*²⁵.

[Supremul Śiva] (*Paramaśiva*) există sub o înșeptită formă. Mai întâi cea a lui Śambhu, care este asociat timpului (*kāla-bandhu*). Din El apare Sadāśiva, Cel care pătrunde și manifestă toate lucrurile, apoi apare Ísana și triada Rudra, Viṣṇu, Brahma, fiecare cu Śakti a sa (fără de care ei nu folosesc la nimic²⁶), asociați cu cele trei *guṇa*: *tamas*, *sattva*, *rajas*. Dintre acești zei (*Deva*), triada de mai sus împreună cu Ísana și Sadāśiva, constituie „cei cinci Śiva”, cunoscuți sub numele colectiv de „cele cinci cadavre” (*pañca mahāpreta*), a căror mantra-sămânță (*bīja*) este *hsauḥ*. Dintre *mahāpreta* se spune că ultimii patru sunt picioarele, iar al cincilea, tăblia patului pe care *Devī* fuzionează cu *Paramaśiva*, în camera pietrei prețioase *Cintāmaṇi*²⁷ de pe insula giuvaierurilor din Oceanul de Nectar²⁸, care este acoperită cu pâlcuri de arbori *kadamba* și alți arbori celești.

În această lucrare, Śiva este numit în diverse feluri: Śaṃbhu, Sadāśiva, Śaṅkara, Maheśvara etc., nume care indică stări, calități și manifestări particulare ale Unicului în coborârea sa spre multiplicitate; de aceea există foarte mulți *Rudra*. Astfel Sadāśiva indică predominanța lui *sattva guṇa*. El are foarte multe nume, 1 008 fiindu-i date numai în cap. 69 din *Śiva Purāṇa* și în cap. 17 din *Anuśāsana Parvan* din *Mahābhārata*²⁹.

Śakti este atât *Māyā*, cea prin care *Brahman*, în calitatea sa de creator al universului, este capabil să se facă pe Sine să apară ca diferit de ceea ce este în realitate³⁰, cât și *mūlaprakṛti* sau starea nemanifestată (*avyakta*) a ceea ce, când se manifestă, devine universul numelor și formelor.

Ea este așa-numita „cauză materială” primordială, conștând în echilibrul celor trei *guṇa* sau „calități” care sunt: *sattva* (cea care manifestă sau creează), *rajas* (cea care acționează) și *tamas* (cea care ocultează sau produce inerție). Cele trei *guṇa* reprezintă natura³¹ ca revelare a spiritului, natura ca traseu descendent de la spirit la materie sau ca traseu ascendent de la materie la spirit³² și natura ca vâl dens, care ascunde spiritul³³. *Devī* este astfel *guṇa nidhi*³⁴ („tezaurul *guṇelor*”).

Natura-sursă (*mūlaprakṛti*) este pântecul în care Brahman proiectează sămânța Sa și din care toate lucrurile iau apoi naștere³⁵. Pântecul vibrează la mișcarea lui *rajoguṇa*, care este la modul esențial activă. Echilibrul triadei este distrus, iar *guṇa*, acum în combinații diferite, evoluează în lumina lui Śiva (*cit*), dând naștere universului guvernat de Maheśvara și Maheśvarī.

Principiile Śiva și Śakti, care sunt, în această formă duală, un produs al polarității ce se manifestă în *Parāśaktimaya*, sunt prezente atât în întregul univers, cât și în om, sub forma lui

svayambhū liṅga din *mūlādhāra* și a lui *Devī Kuṇḍalinī*, care îl înconjoară în formă de șarpe.

În corpul uman, ca și în toate creaturile care respiră (*prāṇi*), *Śabdabrahman* își asumă forma lui *Devī Kuṇḍalinī*, apărând și sub forma literelor, în proză și în poezie. *Kuṇḍala* înseamnă „încolăcit”. De aici denumirea de *Kuṇḍalinī*, „Cea-Încolăcită” sau „având forma unui șarpe încolăcit”. Ea este energia luminoasă vitală (*jīva śakti*), care se manifestă sub formă lui *prāṇa*. Ea doarme în *mūlādhāra*, cele trei spire și jumătate ale sale corespunzând celor trei *bindu* și jumătate despre care vorbește *Kubjikā Tantra*. Dacă se închid urechile și nu mai este auzit șuieratul Său, înseamnă că se apropie moartea.

Din primul nivel creat – sunetul nediferențiat (*avyakta*) – ia naștere al doilea nivel al creației, *mahat*, în care cele trei *guṇa* sunt distinct manifestate. De aici răsare al treilea nivel, egoul (*ahaṃkāra*), care are trei forme: *vaikārika* sau cel pur (*sāttvika ahaṃkāra*), *taijasa* sau *rajasika ahaṃkāra* și *bhūtādika* sau *tamasika ahaṃkāra*. Ultimul este sursa esențelor subtile (*tanmātra*) ale elementelor (*tattva*): Eter, Aer, Foc, Apă și Pământ, asociate sunetului, atingerii, vederii, gustului, mirosului și culorilor: total transparent, *śyāma*³⁶, roșu, alb și galben.

Există o anumită diferență între școli referitor la ce anume generează fiecare dintre cele trei forme ale egoului, însă oricum, din această întreită formă a lui *ahaṃkāra* izvorăsc simțurile (*indriya*) și diferiții zei (*Deva*): Dik, Vāta, Arka, Pracetas, Vahni, Indra, Upendra, Mitra, precum și cei doi Aśvini. *Vaikārika*, *taijasa* și *bhūtādika* sunt cel de-al patrulea, al cincilea și al șaselea nivel al creației, fiind numite *prākṛita* – care țin de *Prakṛti*.